

Jan AL SAHEB, David PINDUR (wyd.), *Vizitační protokoly vřatislavské diecēze z roku 1697. Frýdecké arcikněřství. Edice (Řada: Prameny k dějinám Slezska 7), Opava 2006, ss. 40, ISBN 80-86224-58-9*

Protokoły powizytacyjne z terenów dawnej diecezji wrocławskiej stanowią bodaj najczęściej eksploatowaną grupę źródeł, zarówno jeśli idzie o edycje, jak i później pracę naukową. Dlatego z uznaniem należy powitać kolejną publikację tego typu. Stanowi ona siódmy zeszyt mało chyba znanej polskiemu czytelnikowi serii Uniwersytetu Śląskiego w Opawie, powołanej przed nieco ponad 10 laty. Wśród wydanych w jej ramach źródeł były już dwie edycje dotyczące dziejów Kościoła¹ Niniejsze opracowanie jest owocem prac dwóch doktorantów opawskiej uczelni, Jana Al Saheba i Davida Pindura, którzy mają już w swoich dorobkach szereg prac dotyczących dziejów Kościoła w Księstwie Cieszyńskim oraz morawskim majątku Hukvaldy, należącym do biskupów ołomunieckich, a w planie — większe monografie na ten temat (dysertacje).

Omawiana książka przynosi publikację protokołu powizytacyjnego dekanatu frydeckiego, czyli południowo-zachodniego fragmentu Księstwa Cieszyńskiego. Podstawą edycji był rękopis *Relatio visitationis Archidiaconatus Oppoliensis per Ducatus Oppoliensem, Rattiboriensem, Teschinensem et eiusdem districtus adiacentis anni 1697 (...)*, znajdujący się we wrocławskim Archiwum Archidiecezjalnym pod sygnaturą II.b.148. Autorzy uwzględnili tylko tę część źródła, która odnosi się do interesującego ich obszaru, ale i to powitać trzeba z uznaniem.

¹ Jako zeszyt 2 ukazał się F. ŠIGUT (opr.), *Opavský listinář. V. Litterae foundationum, donationum, erectionum, conformationum, praesentationum, collationum, resignationum altarium Oppaviae*, wyd. I. Korbelařova, R. Žáček, Opava 1996; zeszyt 3: *Slezsko v cířevních statistikách olomoucké diecēze (arcidiecēze) z 2. pol. 18. stol.-1. pol. 19. stolětí*, wyd. I. Korbelařova, R. Žáček, Opava 1996 (jest to wszak tekst opublikowany w: „Časopis Slezského zemského muzea v Opavě”, serie B. XLVIII–XLIX, 1999–2000, zatem rozeznanie się w obrębie serii *Prameny k dějinám Slezska* może być utrudnione).

Praca obejmuje wstęp (s. 3–5) oraz tekst właściwy (s. 9–34), a także indeks nazw topograficznych (s. 35–36) i osobowy (s. 37–39). Tekst jest wydrukowany drobną czcionką, a marginesy są małe — to sprawia, że mimo niewielkiej ilości stron całej publikacji, mamy do czynienia z obszernym materiałem. Został on skomentowany w przypisach, gdzie wyjaśniono nie tylko znaczenie nazw miejscowych, ale także niektóre niejasności — z odniesieniami do literatury pozwalającymi zgłębić dany problem (np. s. 16, 31) lub korygujące błędy wizytatora (s. 26). Szkoda może, że nie skomentowano osobliwego zapisu dotyczącego kościoła w przysiółku na wzniesieniu Borová, w którym *Altera ecclesia s. Ignatii (...) per errorem in territorio dioecesis Olomucensis aedificata (...)*! Innym świadectwem pograniczności dekanatu jest *Biblia Bohemica* (oprócz tego m.in. *Biblia magna latina*), wymieniona wśród szeregu dalszych książek na plebanii we Frýdku (dziś Frýdek-Místek). Autorzy zauważyli także, iż parafia w Gnojniku (dziś Hnojniku), leżąca w dekanacie cieszyńskim, uwzględniana była w protokołach powizytacyjnych dekanatu frydeckiego aż po 1785 r. (s. 5). Zwrócono też uwagę na wczesny przejaw kultu św. JANA NEPOMUCENA z kościele frydeckim (s. 9), wyprzedzający beatyfikację „patrona mostów” o ponad 20 lat.

Charakteru tego typu źródeł nie trzeba bliżej omawiać. Są one — jak wspomniano — doskonale znane historykom, historykom sztuki i etnologom niemal wszystkich czasów i specjalności, choć rzadko kiedy podstawa badań poszerzana jest o materiały dotąd nie opublikowane. Dlatego cenne jest także to, że J. Al Saheb i D. Pindur wskazali we wstępie (s. 4) na dalsze protokoły powizytacyjne z XVII–XVIII w. we wrocławskim archiwum dotyczące Śląska Cieszyńskiego. Skonstatowali przy tym, że w czeskojęzycznym piśmiennictwie brak było dotąd zainteresowania tą problematyką (*U nás se výlučně potridentskými vizitacemi a vizitačnimi zprávami nikdo neza-býval (...)*, s. 4). Ma to chyba związek z tym, że badania dziejów kościelnych czasów nowożytnych nie były w państwie czeskim inicjowane, popierane i rozwijane. Taka postawa staje się powoli przeszłością. Jak bowiem zrozumieć dzieje wsi, miasta, księstwa czy państwa bez wejrzenia w problematykę konfesyjną? Anonsowana tu publikacja to kolejny dowód na to, że bez źródeł kościelnych zrozumieć się ich nie da.

Bogusław Czechowicz